

Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности у Београду
Београд, Краља Милана 50

Сенату Универзитета уметности у Београду
Београд, Косанчићев венац 29

Извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта
кандидата
Тијане Милошевић

**„СТАТУСИ ВИОЛИНЕ У ПРИЧИ О ВОЈНИКУ ИГОРА СТРАВИНСКОГ –
ПРИСТУП ИНТЕРПРЕТАЦИЈИ”**

Комисија за оцену и одбрану у саставу: др ум. Теа Димитријевић, ванредни професор на Факултету музичке уметности у Београду, председник Комисије, др ум. Игор Лазић, ванредни професор на Факултету музичке уметности у Београду, ментор, др ум. Драгана С. Јовановић, редовни професор на Факултету музичке уметности у Београду, коментор, др ум. Дејан Суботић, ванредни професор на Факултету музичке уметности у Београду, др ум. Весна Јансенс, редовни професор на Академији уметности у Новом Саду, упознала се са писаним делом докторског уметничког пројекта „СТАТУСИ ВИОЛИНЕ У ПРИЧИ О ВОЈНИКУ ИГОРА СТРАВИНСКОГ – ПРИСТУП ИНТЕРПРЕТАЦИЈИ ” кандидаткиње Тијане Милошевић, чији је ментор др ум. Игор Лазић, ванредни професор.

На основу сазнања која је стекла анализом овог рада, биографских података, досадашњих уметничких резултата кандидата и уметничке презентације, Комисија подноси следећи извештај.

Хронологија докторског уметничког пројекта

Тијана Милошевић је пријавила 5. јуна 2018. године тему докторског уметничког пројекта под називом: „СТАТУСИ ВИОЛИНЕ У ПРИЧИ О ВОЈНИКУ ИГОРА СТРАВИНСКОГ – ПРИСТУП ИНТЕРПРЕТАЦИЈИ“

На основу предлога Катедре за камерну музику, Веће Факултета на седници од 6. јуна 2018. године донело је одлуку о именовању Комисије за оцену предлога докторског уметничког пројекта, у саставу:

1. др ум. ИГОР ЛАЗИЋ, доцент,
2. др ум. ГОРАН МАРИНКОВИЋ, редовни професор,
3. мр ЧЕДОМИР НИКОЛИЋ, редовни професор на Академији уметности у Новом Саду.

Веће Факултета на седници од 10. септембра 2018. године утврдило је предлог одлуке о усвајању Извештаја Комисије за процену теме докторског уметничког пројекта.

Сенат Универзитета уметности на седници од 27. септембра 2018. године донео је одлуку о одобравању рада на изради докторског уметничког пројекта. За ментора именован је др ум. Игор Лазић, доцент, а за коментора др Весна Микић, редовни професор.

На основу предлога студенткиње, сагласности предложеног коментора, и Катедре за камерну музику, Веће Факултета на седници одржаној 3. марта 2021. године утврдило је предлог одлуке о промени коментора на изради докторског уметничког пројекта Тијане Милошевић под називом: „Статуси виолине у *Причи о војнику* Игора Стравинског – приступ интерпретацији“, тако што је уместо др Весне Микић, редовног професора, за коментора је предложена др ум. **Драгана Јовановић**, редовни професор.

Сенат Универзитета уметности на седници од 25. марта 2021. године донео је одлуку о промени коментора изради докторског уметничког пројекта Тијане Милошевић. За коментора именована је др ум. Драгана Јовановић, редовни професор.

На основу обавештења ментора и предлога Катедре за камерну музику, Веће Факултета на седници одржаној 12. маја 2021. године донело је одлуку о именовању Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта Тијане Милошевић под

називом: „Статуси виолине у Причи о војнику Игора Стравинског – приступ интерпретацији“, у саставу:

др ум. **Теа Димитријевић**, ванредни професор, председник Комисије,

др ум. **Игор Лазић**, ванредни професор, ментор,

др ум. **Драгана С. Јовановић**, редовни професор, коментор,

др ум. **Дејан Суботић**, ванредни професор,

др ум. **Весна Јансенс**, редовни професор на Академији уметности у Новом Саду.

Биографија кандидата

Тијана Милошевић је рођена 1978. године у Београду у музичкој породици. Виолину је почела да свира у четвртој години. Факултет музичке уметности у Београду уписала је са 15 година, где је дипломирала и магистрирала у класи проф. Дејана Михаиловића. Специјализирала је на Школи Џулијард у Њујорку, као студент Дороти Дилеј и Луиса Каплана. Године 1998. постала је најмлађи концертмајстор у историји Београдске филхармоније. Тијана Милошевић је била ангажована и као заменик концертмајстора Атинске камерате. Ради и као концертмајстор камерног ансамбла *Double Sens*, од његовог оснивања 2007. године. Овај ансамбл са солистом Немањом Радуловићем наступа широм Европе.

Поред рада у оркестру, Тијана Милошевић је остварила бројне солистичке наступе и турнеје у земљи и иностранству. Међу скоријима се издвајају: концерти са Београдском филхармонијом 2016. и 2018. године, затим са Немањом Радуловићем у сали театра *Champs Elisees* 2017. године, као и турнеје са Немањом Радуловићем и Штутгартском филхармонијом у децембру 2018. године у Немачкој и Италији, и позоришном представом *Кројцера соната* у септембру 2018. године у Француској, где је наступала уз глумца Жан-Марка Бара.

Тијана Милошевић је наступала са реномираним диригентима, међу којима се издвајају Зубин Мехта, сер Невил Маринер, Курт Мазур, Дејвид Зинман, Џејмс де Прист, Михаил Јуровски, и други, као и са солистима попут Ицака Перлмана, Џошуе Бела, Гила

Шахама, Саре Чанг, Мише Мајског, Јулијана Рахлина, Нелсона Фреиреа, Фазила Саја, Николаја Луганског и многих других.

Добитник је бројних награда у земљи и иностранству и титуле Витеза за културу и образовање Краљевске српске академије.

Објавила је неколико ЦД издања за ПГП РТС, међу којима се издвајају соло албум у области класичне музике *Музика за Тијану* (1998) и етно цез класик амбијентал ЦД под називом *World Music Contact* (2006). Међу најскоријим издањима издваја се снимак концерта за две виолине Ј. С. Баха BWV 1043 (са Немањом Радуловићем) за *DeutscheGramophone* (2016). Овај снимак је у оквиру великог истраживачког пројекта *Bach 333* (поводом 333. рођендана композитора) проглашен за најбрже снимљено извођење овог дела.

Тијана Милошевић је активна и на пољу едукације. Иницијатор је и један од ментора на пројекту Оркестарска академија Београдске филхармоније *Филхадемија*, који је покренут 2016. године, и кроз предавања, радионице и практичну едукацију младим музичарима на крају студија омогућава праксу оркестарског свирања.

Тијана Милошевић свира на виолини *Enrico Rocca* (Ђенова, 1910), која је власништво Београдске филхармоније.

Детаљна анализа докторског уметничког пројекта

Писани део докторског уметничког пројекта Тијане Милошевић поседује прегледну и јасну структуру. Састоји се од увода, седам поглавља, закључка, листе коришћене литературе и биографије кандидаткиње. На почетку се налази апстракт на српском и енглеском језику.

У уводном поглављу су представљена разматрања о концепту, узроцима и начинима широког дијапазона драматуршких и музичких поставки и тумачења Игора Стравинског. Кандидаткиња објашњава методолошке поступке који ће у раду бити примењени, уз аргументацију која подржава избор истраживачких метода, и представља структуру истраживања.

У поглављу „Поглед на стваралачки опус Игора Стравинског“ кандидаткиња представља хронолошки поглед на опус Игора Стравинског, стављајући композитора и његово стваралаштво у временско-просторни контекст.

У наредном поглављу, „Место *Приче о војнику* у опусу Игора Стравинског – из угла естетике музике“, кандидаткиња врло детаљно и зрело анализира и сагледава основна стремљења у стваралаштву уметника XX века уопште, са посебним акцентом на филозофско-естетички оквир *Приче о војнику* Игора Стравинског. Из значајне литературе коју наводи, посебно истиче тезу о алијенацији коју је изнео Теодор Адорно (Theodor Adorno), изнету у *Филозофији нове музике* на примерима стваралаштва Арнолда Шенберга (Arnold Schönberg) и Игора Стравинског – два композитора дијаметрално супротстављена по уметничкој поетици и стилском изразу. Адорно је посматрао *Причу о војнику* као дело које читава поништење идентитета - дело непоправљиве регресије, али и тврдио да је унутар те *регресивне* естетике сакривена револуционарна иновативност Стравинског. Након обимног истраживања кроз референтну литературу, кандидаткиња је дошла до закључка да се због свих наведених карактеристика, *Прича о војнику* не може сврстати ни у једну од стандардних врста музичког позоришта, али се недвосмислено убраја у жанр микст-медија.

Следи поглавље „Инспирација, однос музике и текста“, у коме кандидаткиња истражује идеју, инспирацију аутора, специфични односу између музике и текстуалног предлошка у делу *Прича о војнику*. И у овом поглављу се ослања на значајне ауторе из области музикологије и естетике. Поред хронолошког и историјског пресека, кандидаткиња прилаже прегледну табелу драматургије музичких и текстуалних сегмената.

Следе четири централна поглавља, које су фокус уметничког истраживања Тијане Милошевић. Прво је „Место виолине у формалној организацији *Приче о војнику*“, у коме се разматра место виолине у делу, са акцентом на аналитичком приступу. Сваки став је анализиран детаљно, са великим бројем адекватних нотних примера.

Друго централно поглавље је „Анализа и проблеми интерпретације са фокусом на деоницу виолине“. Кандидаткиња је минуциозно размотрила технике свирања свих инструмената кроз све ставове *Приче о војнику*, као и третман инструмента кроз употребу и наглашавање његових карактеристика, у складу са драматургијом дела.

Обимно разматрање посебног третмана деонице виолине указује на зрео уметнички став и тумачење интерпретације. Поглавље садржи велики број нотних примера, у којима се јасно сагледава извођачко - искуствена проблематика динамике, ритма, артикулације и камерног музицирања. Компаративно је приказала начине интерпретације оригиналног записа композитора у односу на могућу слободу извођења.

У трећем централном поглављу „Компаративни преглед статуса виолине у стваралаштву Игора Стравинског на примерима композиција *Посвећење пролећа*, *Прича о војнику* и *Аполон и музе*“ кандидаткиња нам кроз истраживање презентује да је заједничка карактеристика сва три остварења видљива на концептуално-филозофском нивоу. Потрага за идеалом унутрашње (и спољашње) лепоте, кроз ослобађање од демона и освајање слободе. На основу компаративног посматрања три релевантна примера из наведених композиција Игора Стравинског, Тијана Милошевић закључује да виолинска деоница у *Причи о војнику* по многим својим (у највећој мери ритмичким и метричким) карактеристикама израста из *Посвећења пролећа*. С друге стране, у овом делу су евидентне и примесе будућег неокласичног стила, као и упливи других, популарних жанрова (џез, танго).

Следеће поглавље „Компаративна анализа интерпретативних изазова кроз релевантне примере досадашње извођачке праксе“ умногоме осветљава зрелост кандидаткиње у уметничком истраживању, упоређујући и истражујући интерпретативне праксе светски познатих музичара са својом. Истраживала је и у којој мери немусички елементи у *Причи о војнику* утичу на избор техника свирања и рад на микро и макро форми, односно, осмишљавању концепције читавог дела. У покушају да одговори на питање да ли је могуће применити и развити технике свирања које доследан методолошки приступ извођењу *Приче о војнику*, кандидаткиња сматра да је у начелу неопходно пратити основне захтеве композитора, како би се постигао адекватан карактер и дало веродостојно и адекватно тумачење композиције у стилском и интерпретативном смислу. Са друге стране, у многим сегментима је могуће да се развију и примене сопствене технике и методе свирања које обезбеђују индивидуални приступ извођењу дела, које могу бити на нивоу појединачне интерпретације, али их је могуће и

методолошки применити као предлог једног савременијег и слободнијег схватања и тумачења дела.

Завршно поглавље „Закључак“ доноси закључна разматрања – резултате уметничког и теоријског истраживања, као и анализе и проблематизације специфичности интерпретације овог комплексног и јединственог сценског остварења, које нема пандан у историји музике. У садржајном закључку Тијана Милошевић логично сублимира резултате уметничког истраживања. Наведено је 55 библиографских јединица на српском и енглеском језику у списку коришћене литературе. На крају рада наведена је биографија кандидаткиње.

Уметничка презентација

Уметничка презентација у оквиру докторског уметничког пројекта одржана је 21. маја 2021. године у сали Београдске Филхармоније. Тијана Милошевић је извела "Причу о војнику" Игора Стравинског, композицију која по својој структури и жанру припада јединственом драмско-музичком концепту који се сврстава у групу композиција такозване микст-медије.

У оквиру своје уметничке презентације наступила је у камерном ансамблу, састављеном од седам инструмената из свих инструменталних група које чине виолина, кларинет, фагот, контрабас, труба, тромбон и перкусије. Коришћењем овакве оркестрације, Стравински је покушао да дочара звук великог симфонијског оркестра, али и да различитим комбинацијама инструмената подржи драмску радњу и допринесе стварању специфичних атмосфера у контексту музичке подлоге позоришног жанра.

Својом компактношћу у звуку, овај ансамбл је представио интерпретацију дела на највишем нивоу. Представљање спорадичних солистичких деоница је уногоне допринео разноврсности колористике и креацији звучне атмосфере коју је налагала драмска радња.

Поред музичког дела, мора се поменути и велика улога драмског елемента у овом сценско-музичком делу. Ансамбл од седам музичара је све време у корелацији са два наратора који тумаче улоге војника, ђавола и војникове подсвести. На великом платну су представљене сцене у виду пантомиме које су претходно снимљене, док су текст и музика

интерпретирани уживо. То је још један сегмент који додатно компликује извођење овог, већ самог по себи, комплексног дела.

У домену камерног музицирања, ова композиција пред своје тумаче, интерпретаторе, ставља најтеже и најзахтевније задатке чак и у ситуацијама када се дело изводи са диригентом. У случају, као што је овај, када се дело изводи без диригента, поред чињенице да ансамбл добија карактеристике класичног камерног ансамбла сви већ тешки захтеви камерног музицирања се додатно дижу на још виши ниво. Поред стандардне комуникације између инструмената у ансамблу, виолина и још неки инструменти, као што су контрабас и перкусије, су у континуираном камерно музичком односу са драмским тумачима, чиме појачавају израз драмског текста и драмске радње. У овом случају су те деонице биле интерпретиране у домену музичке импровизације.

Када се сви параметри и чиниоци ове уметничке презентације узму у обзир, мора се истакнути да је уметничка интерпретација захтевала озбиљну припрему и спремност камерног ансамбла да одговори својим задацима на највишем нивоу.

Оцена остварених резултата и критички осврт референата

Тијана Милошевић је у оба сегмента докторског уметничког пројекта остварила значајне домете, приступивши им са изразитом озбиљношћу и темељитошћу. Кандидаткиња је у истраживању применила историјску, аналитичку и компаративну методу. Резултати до којих је у истраживању дошла умногоме утичу на креирање њене интерпретације уметничког дела.

Писани део докторског уметничког пројекта Тијане Милошевић поседује прегледну и јасну структуру. У истраживању стављен је акценат на концепт, узроке и начине широког дијапазона драматуршких и музичких поставки тумачења Игора Стравинског. Трага се за посебним техничким решењима како би се унапредила интерпретација и у потпуности испоштовала тематика, стил и карактер композиције. Комисија сматра да овај сегмент Тијаниног докторског рада у потпуности задовољава критеријуме докторских уметничких студија.

Тијана Милошевић је својом непрекорном инструменталном спретношћу и богатим уметничким искуством остварила своју улогу, како у музичко-извођачком смислу, тако и у

драмском контексту. Као камерни музичар, богате уметничке делатности, са суверенимом снагом је водила цео ансамбл. Како је ово дело било изведено без диригента, што није уобичајено, овај приступ је захтевао озбиљну припрему и ангажман свих музичара на највишем нивоу камерног музицирања. Камерна карактеристика интерпретативног размишљања, као и одсуство ослонаца у виду диригента, је умногоме подигла ниво свесности о партитури код свих музичара. Такав приступ интерпретацији обавезује све актере да поред познавања своје деонице, беспрекорно познају све остале сегменте овако комплексног садржаја. Овај ансамбл је своје задатке остварио на највишем нивоу.

У извођачком сегменту свог пројекта, кроз индивидуално снажно обојен извођачки чин, креативно је приказала изузетно професионално држање и способности интерпретације.

ЗАКЉУЧАК КОМИСИЈЕ

Тијана Милошевић представља упечатљиву уметничку личност на нашој музичкој сцени. Истакнута виолинисткиња са значајним донетима у оквиру солистичке, камерне и оркестарске делатности је увек препеознатљива по свом оригиналном изразу и маштовито креираним интерпретацијама.

Реализацији оба сегмента докторског уметничког пројекта кандидаткиња је приступила озбиљно и темељно. *Прича о војнику* Игора Стравинског, интерпретирана у форми камерног дела, као и истраживање композиције из перспективе виолинисте у камерном ансамблу, у потпуности обједињује свестрани чин креирања интерпретације дела. Интерпретација Тијане Милошевић у оквиру јавне презентације, као и прегледна и јасна структура писаног рада настали су као резултат озбиљног истраживачког процеса. Детаљним анализама саме композиције, као и њеног положаја у целокупном опусу Игора Стравинског, кандидаткиња налази инспирацију која обједињује музички и драмски садржај, што за извођача представља комплексан задатак. Резултати до којих је у истраживању дошла усмерили су креирање њене интерпретације *Приче о војнику* Игора Стравинског.

Комисија са задовољством предлаже Наставно уметничко научном већу ФМУ и Сенату Универзитета уметности у Београду да прихвате писмени део и концертно извођење програма докторског уметничког пројекта кандидаткиње Тијане Милошевић и одобри одбрану докторског уметничког пројекта.

Београд, 29. 06. 2021. године

КОМИСИЈА:

др ум. Теа Димитријевић, ванредни професор ФМУ, председник комисије

др ум. Драгана С. Јовановић, редовни професор ФМУ, коментор

мр Весна Јансенс, редовни професор Академије уметности у Новом Саду

др ум. Дејан Суботић, ванредни професор ФМУ

др ум. Игор Лазић, ванредни професор ФМУ, ментор